Protocol Rekenproblemen en Dyscalculie
ASV Daltonschool Amersfoort

1. Achtergrond Protocol

Doel van het protocol:

- Handelingen en verantwoordelijkheden bij het signaleren van rekenproblemen.
- Aanpak na signalen van rekenproblematiek
- Stapsgewijs opschalen van zorg
- Routing naar eventueel dyscalculieonderzoek.
- Lijnen in communicatie intern en extern bij signalen van rekenproblemen

Uitgangspunten bij dit protocol:

- Stappen en handelingen gebaseerd op HGW: waarnemen - begrijpen - plannen - evalueren.
- Leidend is het rekenonderwijs op de ASV zoals beschreven in het Gouden Boekje. Het basisaanbod en de wijze van groepsaanpak rekenen met behulp van de methode Getal&Ruimte is hier terug te vinden.
- Voor omgaan met meer- en hoogbegaafdheid en rekenen, wordt verwezen naar het protocol meer- en hoogbegaafdheid.
- Zwaartepunt in interventies voor rekenen vinden plaats in de groepen 3, 4 en 5; gericht op de opbouw van een stevig rekenmuurtje (Bareka) waarmee de leerling de volgende rekenfase vanaf groep 6 in kan.
- Einddoel groep 8 op de ASV is 99% op 1F-niveau en 80% op 1S-niveau (bron: schoolrapportage 2019-2020, behaalde referentieniveaus over een gemiddelde van 3 jaar: 1F 99,7% en 1S 79%).
- Dyscalculie-onderzoek vindt vanaf groep 5 plaats, niet eerder.
- Inschaling op de niveaulijn van Getal en Ruimte is mogelijk vanaf groep 5 en vindt bij voorkeur vanaf groep 6 plaats, doel is de leerling zo lang mogelijk met het basisaanbod mee te laten doen.
- Onderlegger en achtergrond is het protocol voor ernstige rekenproblemen en dyscalculie. Hier is informatie te vinden over rekenontwikkeling, rekenonderwijs en interventies bij gesignaleerde problemen. Zie: *https://erwd.nl/_downloads/protocol-ernstige-reken-wiskundeproblemen-en-dyscalculie/basisonderwijs/protocol-erwd-po-bso-so.pdf*

2. Organisatie aanbod rekenonderwijs

In het protocol voor ernstige rekenproblemen en dyscalculie is de kwaliteit van leerkrachthandelen weergegeven in 3 sporen:

- spoor 1: basisaanbod in de groep.
- spoor 2: basisaanbod + extra aanbod naast de groep.
- spoor 3: individueel aanbod parallel aan of deels met een (beperkt) basisaanbod.

1: Basisaanbod

Uitvoering van het basisaanbod op de ASV staat in het Gouden Boekje vermeld. Hieronder vallen afspraken over het werken met de methode Getal&Ruimte en het aanbieden van het basisaanbod met daarbinnen verlengde of verkorte instructie, extra oefening of uitdaging.

Materiaalgebruik

Groep ½: divers kleutermateriaal, Getal en Ruimte Junior
groep 3-8: Getal en Ruimte Junior

Aanvullend kan gebruik worden gemaakt van materiaal uit Met Sprongen Vooruit; dit is voor elke parallel in de klas beschikbaar. Daarnaast is er oefenstof op de chromebook.
In de groepen kunnen leerlingen gebruik maken van diverse ondersteunende materialen zoals: kralenrek, kralenketting, fiches, splitsbord, flitskaartjes, honderdveld, MAB-materiaal, breukenstokken, breukenborden, tafelkaart en rekenposters. Dagelijks gebruikte materialen bevinden zich in de klas c.q. binnen de parallel, daarnaast is er ook een centrale rekenkast op de zolderverdieping.

Gehanteerde onderwijsmodellen

Er wordt gewerkt met niveaugroepen waarbinnen gevarieerd wordt in de hoeveelheid, duur en inhoud van de instructies; naargelang de onderwijsbehoeften van geclusterde leerlingen. Instructies worden gegeven volgens het ADI-model: Activerende Directe Instructie.

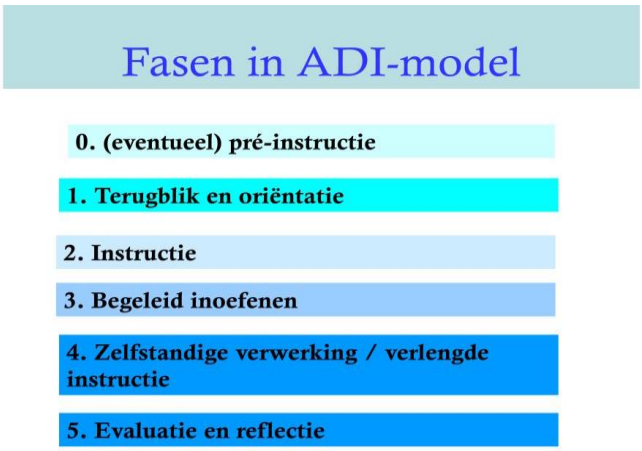

Gele groep leerlingen: stap terug in handelingsmodel en daarna opbouwen naar het niveau van het basisaanbod.

Evalueren ontwikkeling en vervolg

Na elk blok evalueert de leerkracht de vorderingen met de methodegebonden toetsen. Wanneer de aangeboden stof niet beheerst blijkt, gaat de leerkracht middels een **diagnostisch rekengesprek* (bijlage 1) na hoe dit komt. Het volgende blok krijgt de leerling hierop extra aanbod en krijgt het intensievere begeleiding (geel).

2 en 3: extra aanbod naast de groep + individueel aanbod

Uitvoering van het extra aanbod naast de groep en een individueel aanbod komt in dit protocol nader aan bod; hier zijn rekenproblemen gesignaleerd die meer aandacht behoeven dan binnen het basisaanbod mogelijk is. Deze kinderen kampen zodanig met rekenproblemen, dat zij hoogstwaarschijnlijk niveau 1F eind groep 8 niet zullen behalen en niet voldoende aanhaken bij het basisaanbod.

Leerlingen met een extra of individueel aanbod krijgen een aangepaste leerroute op basis van de leerroutes in Passende Perspectieven (PP), aansluitend bij hun uitstroomvoorspelling (o.b.v. Cito en methodetoets resultaten).

Uitstroomverwachting kinderen met rekenproblemen

Doelgroep en route	Uitstroomperspectief
doelgroep 1: leerroute 1 PP; niveaulijn getal&ruimte	Kinderen met een specifieke onderwijsbehoefte die referentieniveau 1F bij uitstroming van het basisonderwijs alsnog halen met aanpassingen en hulpmiddelen.
doelgroep 2: leerroute 2 PP	Kinderen die referentieniveau 1F in het vervolgonderwijs halen, over het algemeen de kinderen die uitstromen naar vmbo-basis en -kader.
doelgroep 3: leerroute 3 PP	kinderen die referentieniveau 1F op onderdelen halen in het vervolgonderwijs, meestal kinderen die uitstromen naar het voortgezet speciaal onderwijs of praktijkonderwijs.

3. Stapsgewijs opschalen bij rekenproblemen.

Stroomschema werkwijze bij rekenproblemen

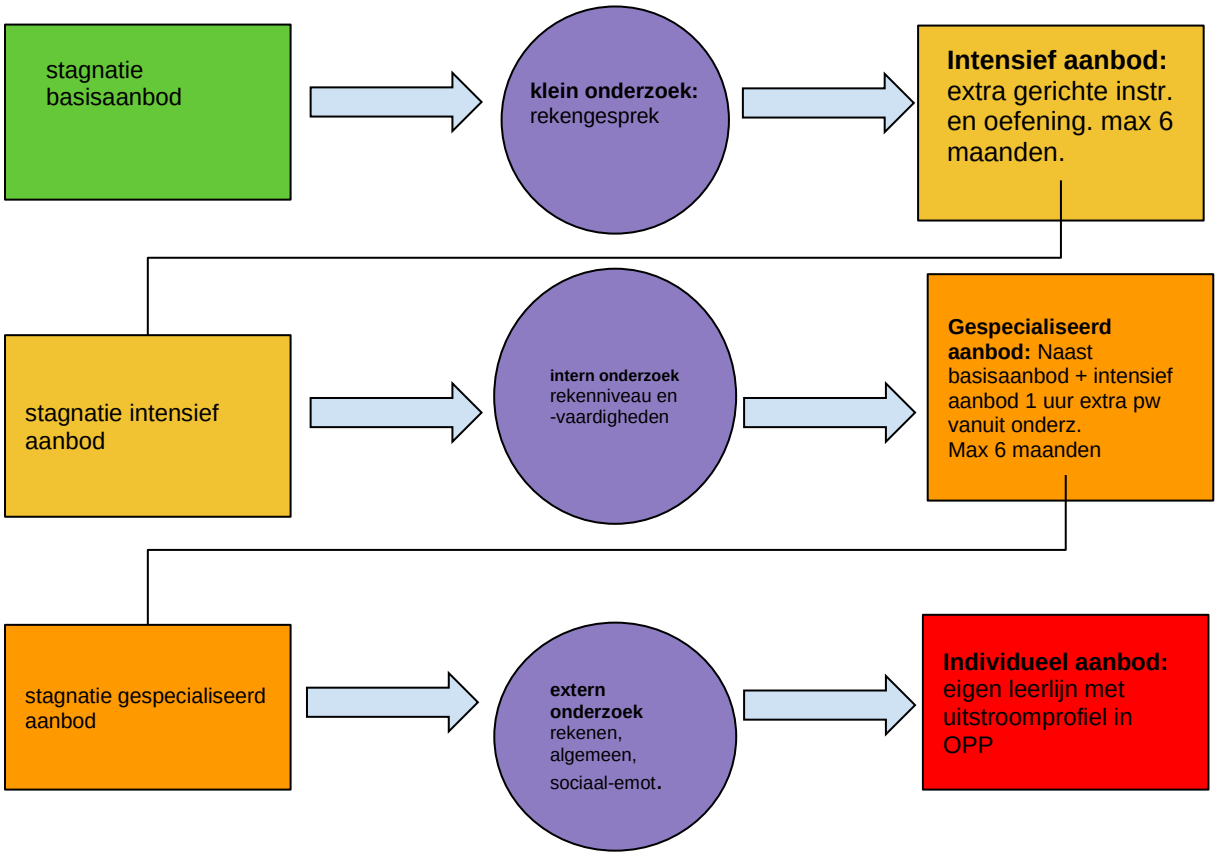

Fase 1: Intensief aanbod

Waarnemen

In fase 1 wordt een stagnatie van het basisaanbod door de leerkracht gesignaleerd. Verlengde instructie of extra oefenen hebben niet geleid tot een passend en gewenst resultaat. Signalen van stagnatie van het basisaanbod zijn:

- V/IV score Cito + onv/matig methode.
- dit ondanks verlengde of extra instructies in de groep.
- onzekerheid leerling bij rekenen, signalen van faalangst.

Begrijpen

Bij bovenstaand signaal neemt de leerkracht de volgende stappen:

1. Analyse van de cito: foutenanalyse + navraag aanpak leerling. Lijkt er sprake van een rekenprobleem of problemen met de taal, contextbegrip of visuele problemen bij afbeeldingen. Dan stopt dit stappenplan.
2. Foutenanalyse cito matchen met methode toetsen en observaties bij de lessen.
3. Rekengesprek gericht op aanpak, strategie, inzicht.
4. Afname Bareka gericht op basis rekenvaardigheden en automatiseren (of gebruik automatiseertoets van Getal en Ruimte).

Plannen en evalueren

In een consult met de rekenspecialist met deze gegevens wordt een passende interventie afgestemd. Het beoogde doel + de aanpak wordt -tijdens het consult - in een kort handelingsplan weergegeven.

Verlengde instructies blijven volgen, gericht op de onderwijsbehoeften zoals besproken met de rekenspecialist

- Gericht op (weder)opbouw van het rekenmuurtje
- wekelijks extra oefenmoment voor hiaten of automatiseren.
- Verlengde instructie of pre-teaching in de klas voor basisaanbod. Aanpak passend bij gediagnostiseerde problematiek.
- Duur: 12 weken. Max twee perioden van 12 weken.
- Evaluatiemiddel: welke toets past bij het doel?
- Evalueren eerste periode van 12 weken: afronden (doel bereikt) of vervolg, volledig of met aanpassing.
- Evalueren tweede periode van 12 weken: afronden (doel bereikt) of naar fase 2.

Fase 2: Gespecialiseerd aanbod

Wanneer na een interventie in fase 1 na 24 weken (een half jaar) niet voldoende vooruitgang is geboekt in de rekenontwikkeling, wordt overgeschakeld naar fase 2. Hier vindt een meer gespecialiseerd aanbod plaats. De rekenspecialist doet onderzoek, de RT-er wordt ingezet voor de uitvoering van extra begeleiding.

Waarnemen

In fase 2 wordt een stagnatie van basis + intensief aanbod door de leerkracht gesignaleerd. Het intensieve aanbod heeft niet geleid tot een passend en gewenst resultaat. Signalen van stagnatie van het basisaanbod zijn:

- V/IV score Cito + onv/matig methode.
- negatieve ontwikkeling op vaardigheidsscores cito
- dit ondanks een half jaar aanbod fase 1
- onzekerheid, motivatieproblemen of vermijdingsgedrag van de leerling bij rekenen

Begrijpen
De onderliggende vaardigheden worden door de rekenspecialist of intern begeleider (onderlinge afstemming) onderzocht.
In groepen 1-4 wordt gebruik gemaakt van de UGT (Utrechtse Getalberip Toets), de Bareka of de TTR (Tempo-test-rekenen van Teije de Vos).
In de groepen 5-8 de Bareka, TTR (of Zareki een dyscalculie screenings instrument, nog niet in ons bezit).

Plannen
Op basis van de uitslag wordt een handelingsplan RT met concrete doelen gemaakt.
Betrokken zijn: rekenspecialist, RT-er en leerkracht.

- 30 minuten RT gericht op hiaten.
- In de klas wekelijks extra oefenmoment 30 minuten voor hiaten of automatiseren.
- Verlengde instructie of pre-teaching in de klas voor basisaanbod. Aanpak passend bij gediagnostiseerde problematiek.
- Duur: 12 weken. Max twee perioden van 12 weken.
- Evaluatiemiddel: welke toets past bij het doel?
- Evalueren eerste periode van 12 weken: afronden (doel bereikt) of vervolg, volledig of met aanpassing.
- Evalueren tweede periode van 12 weken: afronden (doel bereikt) of naar fase 3.

Fase 3a: Individueel aanbod bij ernstige rekenproblemen, inzet intern onderzoek
Waarnemen
In fase 3a wordt een stagnatie van basis + intensief aanbod door de leerkracht gesignaleerd. Na minimaal een jaar intensief en gespecialiseerd aanbod blijven de rekenproblemen hardnekkig. De leerling loopt vast in het rekenonderwijs.
Signalen van stagnatie van het basisaanbod zijn:

- V/V-score Cito + onv methode.
- Negatieve ontwikkeling op vaardigheidsscores cito
- Achterstand op de groep wordt niet ingehaald, wordt vergroot.
- Dit ondanks een half jaar aanbod fase 1 en een half jaar fase 2.
- Vergroting van onzekerheid, motivatieproblemen of vermijdingsgedrag van de leerling bij rekenen.

Begrijpen
De rekenspecialist doet nogmaals onderzoek. Doel is het basisniveau van de leerling te bepalen en het onderwijs aanbod hierop af te stemmen.
Onderzoeksmiddelen zijn: de Bareka, Zareki, TTR.

Plannen en evalueren
Vervolg: leerlingbespreking met rekenspecialist, leerkracht en ib.
Bij voorkeur wordt de niveaulijn rekenen na groep 5 ingezet. Bij uitzondering is het mogelijk in groep 5, echter dan wordt eerst de haalbaarheid & wenselijkheid van een tweede maal fase 2 bekeken.
Bij keuze voor herhalen fase 2 wordt door de rekenspecialist, RT-er en leerkracht een HP RT opgesteld, zie verder fase 2.
Bij een eigen leerlijn, zoals de niveaulijn, wordt door de rekenspecialist, leerkracht en ib een OPP (= OntwikkelingsPerspectiefPlan) opgesteld.
In het OPP worden opgenomen:

- uitstroomprofiel
- rekendoelen voor dat schooljaar
- aanpak en begeleiding + frequentie + door wie
- gebruik van ondersteunende middelen
- onderwijsbehoeftes
- stimulerende en belemmerende factoren
- welke hulp tot dan toe al geboden is

Het OPP wordt jaarlijks geëvalueerd door ib, leerkracht en ouders. De rekenspecialist wordt jaarlijks geconsulteerd.

Fase 3b: Individueel aanbod bij vermoeden dyscalculie, inzet extern onderzoek.
Waarnemen
In fase 3b wordt een ernstige stagnatie van basis + intensief aanbod door de leerkracht gesignaleerd (fase 2) of een ernstige stagnantie van het individueel aanbod (fase 3a).
Ernstige signalen van stagnatie van zijn:

- Het niet behalen van doelen op het OPP in fase 3a, waar dit wel haalbaar zo moeten zijn.
- V/V-score Cito + onv methode/eigen leerlijn.
- Negatieve ontwikkeling op vaardigheidsscores cito
- Aanbod beklijft niet.
- Achterstand op de groep wordt vergroot tot op 2 schooljaren of meer.
- Dit ondanks twee maal een half jaar fase 2 of individueel aanbod fase 3
- Vergroting van onzekerheid, motivatieproblemen of vermijdingsgedrag van de leerling bij rekenen.

Begrijpen
In het oudergesprek worden de voors en tegens van een eventuele verklaring dyscalculie besproken. Dti is bij de meeste aanbieders mogelijk vanaf groep 6. Bij akkoord wordt extern onderzoek aangevraagd naar dyscalculie bij het RID of Opdidakt.

Plannen en evalueren
Op basis van het externe onderzoek wordt een individueel aanbod opgesteld in een OPP.
In het OPP worden opgenomen:

- uitstroomprofiel
- rekendoelen voor dat schooljaar
- aanpak en begeleiding + frequentie + door wie
- gebruik van ondersteunende middelen.
- voorzieningen als extra tijd

Het OPP wordt jaarlijks geëvalueerd door ib, leerkracht en ouders. De rekenspecialist wordt jaarlijks geconsulteerd.

Dyscalculieverklaring
Er is sprake van dyscalculie als de specialist uit de resultaten van het diagnostisch onderzoek concludeert dat het kind voldoet aan de criteria voor dyscalculie. In het protocol Ernstige RekenWiskunde-problemen en Dyscalculie (ERWD) staan de volgende voorwaarden voor het afgeven van een dyscalculieverklaring beschreven:

- Het kind beschikt over voldoende intelligentie (IQ is minimaal 70)

- Er is een discrepantie tussen de algemene ontwikkeling van het kind en zijn rekenwiskundige ontwikkeling
- De achterstand is hardnekkig (ondanks goede begeleiding)
- De problemen zijn ontstaan bij het ontwikkelen van basisvaardigheden op het gebied van getalbegrip/getalrelaties en bewerkingen en hun onderlinge relaties. Daarnaast beïnvloedt de achterstand de ontwikkeling van andere rekenvaardigheden

3. Taken, verantwoordelijkheden en communicatie

Leerkracht: instructie en begeleiding individueel aanbod, in samenwerking met rt-er, rekenspecialist en/of ib-er en opstellen/evalueren HP of OPP.

Remedial Teaching (RT): in fase 2 en 3a HP met concrete doelen per week 30 minuten RT

Rekenspecialist (RS): OPP (alleen voor rekenen) met leerkracht opstellen en evalueren en advisering leerkracht over leerlijn, doelen, instructie.

Intern begeleider (IB): OPP voor gehele aanbod of meerdere leergebieden met leerkracht opstellen en evalueren; volgen en begeleiden klassenmanagement ivm individueel plan.

Overlegmomenten en communicatie
Groepsbespreking: leerkracht en IB. Initiatief vanuit jaarplanning (IB)

Leerlingbespreking: leerkracht, IB en op aanvraag RS. Initiatief vanuit jaarplanning of leerkracht.

Consult RS: leerkracht en RS. Initiatief vanuit leerkracht

Afstemming RS en IB: twee maal per jaar lopende zaken of wanneer nodig. Eenmaal per jaar evalueren werkwijze protocol. Initiatief RS.

Opstellen HP: uitvoerenden (leerkracht en in fase 2 of 3a RT), RS. IB leest mee.
Evalueren HP: uitvoerenden (leerkracht en in fase 2 of 3a RT), RS. IB leest mee.
Opstellen OPP: Leerkracht met IB. Input van RS. Toestemming ouders.
Evalueren OPP: Leerkracht, IB, RS, ouders.

Bijlage 1 - Het diagnostisch rekengesprek

** Het diagnostisch rekengesprek (vanaf groep (3)/4) bestaat uit twee delen, t.w.:*
I gespreksdeel rekenbeleving
II rekeninhoudelijk gesprek

Wanneer ga je hiertoe over?
- Wanneer het kind hardnekkig fouten blijft maken.
- Het een zorg aan het worden is.
- De aandacht niet bij het rekenen kan houden. Vooral tijdens instructie momenten.
- Vaak en na herhaalde uitleg er geen vooruitgang wordt geboekt.
- Het in groep 3 en 4 redelijk mee kon komen, maar nu uitvalt.
- De tafels moeilijk kan automatiseren.
- Er een stagnatie dreigt.
- Kan worden gehouden door RS of IB als de leerkracht hierom vraagt.

Hoe houd je het gesprek?
- Je neemt de luisterhouding aan en stelt open vragen: Leg me eens uit, hoe heb jij deze som uitgerekend? Wat dacht je toen je deze som zag staan? Kun je me vertellen wat de stappen zijn als je dit verhaaltje leest, weet je dan wat je moet doen?
- 5 W's en H vragen zijn enorm belangrijk om het kind te laten verwoorden, maar ook het herhalen van wat het kind zegt: "Je zegt dat je dit hebt gedaan?" Wat, Welk(e), Wie, Wanneer, Waarom en Hoe? Het gaat om de interactie tussen jou en het kind.